

**Hur kan den specialiserade
mödravården stödja gravida kvinnor
med problem relaterade till missbruk
och beroende?
Problemområden och möjliga vägar
till framgångsrik behandling.**

Åsa Magnusson, leg. läkare, Rosenlundsmödravårdsteam

Innehåll

- Hur vanligt är riskbruk/missbruk/beroende under grav?
- Vilka andra risker/problem är vanliga hos gruppen?
- Omhändertagande på RMT
- Patientfall

Alkohol och Narkotika

Hur vanligt är det med riskfylld konsumtion under graviditet?

Alkohol Riskbruk och beroende

- En av de främsta sjukdomsalstrarna i världen
- Runt 300 000 svenskar har riskbruk,
10 % kvinnor, 17 % män
- I Sverige beräknas livstidförekomsten av alkoholberoende vara ca 9 % för män och 5 % för kvinnor
- Män dricker ungefär dubbelt så mycket som kvinnor
- Mindre skillnad mellan könen i yngre åldersgrupper

Alkohol Hos gravida

- Året innan graviditet:
 - ▶ Ca var femte kvinna i Stockholm hade riskfylld alkoholkonsumtion
 - ▶ Ca var tionde kvinna utanför storstäderna
- Under graviditet:
 - ▶ 1999 drack ca 30 % av de gravida i Stockholm
 - ▶ 2006 drack ca 10 % av de gravida i Stockholm
 - ▶ 2008 ca 6 % av de gravida i Linköping

Alkohol Risk vid graviditet

- Kvinnor som tänker att *de* har en riskfri konsumtion
 - = tror felaktigt den är riskfri för barnet !!
- Kvinnor som har riskbruk:
 - = dricker i högre utsträckning under graviditet
- Kvinnor som berusningsdricker (4 glas per tillfälle):
 - = berusningsdricker innan de förstår att de är gravida
- Kvinnor med alkoholberoende
 - = kan ha stora svårigheter att avstå trots graviditet

Narkotika Hos fertila kvinnor

- Inga helt säkra svenska prevalenssiffror finns
- FHI, 2008, slumpmässigt antal svenskar ,svarsfrekvens 52 %, Hade 12 % av kvinnorna mellan 15-64 år använt narkotika någon gång i livet.
 - 1 % av kvinnorna hade använt narkotika *senaste månaden*,
 - 0,7 % av kvinnorna mellan 15-24 år,
 - 1,8 % av kvinnorna mellan 25-34 år och
 - 0,2 % av kvinnorna mellan 35-44 år.
- Missbruk av narkotikaklassade läkemedel som ej skrivits ut av läkare: 0,3 – 0,8 % av kvinnor mellan 15-44 år *senaste månaden*.
- I tungt beroende ca 30 000 vara ca 7500 kvinnor, de flesta i fertil ålder

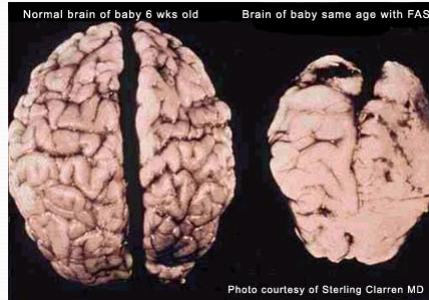
Åsa Magnusson

Narkotikamissbruk under graviditet

- I ett kliniskt material från Stockholm såg man att de som i högst utsträckning provat droger någon gång var:
 - ▶ gravida som hade en riskfylld alkoholkonsumtion före graviditeten
 - ▶ som under första trimestern exponerat fostret för riskfyllda alkoholnivåer
 - ▶ i denna grupp fanns de kvinnor som använt illegala droger någon gång *under graviditeten* (Magnusson et al. 2005).

Åsa Magnusson

Hjärnan tillväxer hela graviditeten och är det organ som skadas mest

Alkohol och psykisk hälsa

Vilka specifika risker finns för kvinnor ?

Alkoholens betydelse Psykisk hälsa

- Kvinnor med alkoholberoende har högre incidens av psykiatrisk samsjuklighet än män, 60 % jmfrt 40 % (Berglund, 2000; Berglund & Öjehagen, 1998; Söderpalm, 2003; Öjehagen, 2000).

Alkoholberoende och psykisk hälsa, Könsskillnader

- Risk att ha en psykiatrisk sjukdom vid alkoholberoende:
 - ▶ Antisocial personlighetstörning, OR 21, (ffa män)
 - ▶ Bipolär sjukdom, OR 6, (ffa kvinnor)
 - ▶ Schizofreni OR 4
 - ▶ Depression OR 2
 - ▶ Ångestsyndrom OR 2, (ffa kvinnor)
 - ▶ PTSD (ffakvinnor)
- (Regier et al 1990)

Psykisk ohälsa, Gravida Rosenlunds mödravårdsteam

- Många av våra kvinnor har
 - ▶ Personlighetstörning
 - ▶ Depression
 - ▶ Bipolär sjukdom
 - ▶ Ångestsyndrom, däribland PTSD och panikångest
 - ▶ ADHD
 - ▶ Begåvningshandikapp

Våld och sexuella övergrepp

Högre förekomst hos kvinnor med alkohol och
narkotikaberoende

Sexuella övergrepp

Fall-kontrollstudie, kvinnor i behandling för alkoholberoende vid beroendeklinik i Stockholm:

- Utsatta för penetrerande sexuellt övergrepp
 - ▶ 4,5% av kontroller
 - ▶ 32% % av alkoholberoende kvinnor
- Penetrerande sexuellt övergrepp var signifikant vanligare hos kvinnor med alkoholberoende
 - ▶ OR 9.9, $p < 0.0001$
- Kopplingen till alkoholberoende var lika stark oberoende av när övergreppet skett
- (Copeland et.al. 2011)

Särdrag hos alkoholberoende kvinnor som utsatts för sexuellt övergrepp

- Svårare grad av alkoholberoende ($p=0.02$)
- Högre förekomst av psykiska sjukdomar:
 - ▶ PTSD (OR 10.9)
 - ▶ Ångestsyndrom (OR 3.3)
 - ▶ Substansberoende (OR 3.3)

Miljös betydelse:

Association mellan trauma i barndomen och alkoholberoende

(Magnusson et al 2012)

	Känslom. försummelse som barn	Fysiskt trauma som barn	Sexuellt övergr. som barn
	OR	OR	OR
Ej alk. Ber.	1.0	1.0	1.0
Alk. Ber.	2.2*	3.0*	3.5*
Lindrig form	2.1*	2.5*	3.0*
Svår form	3.0*	5.8*	6.5*

*) p-value < 0.0001

Post traumatisk stress-PTSD

- Hos en mindre andel av människor som genomlever trauma och upplever hot om allvarlig skada/död
- Symptom från tre kluster ingår
 - ▶ Påträngande minnesbilder
 - ▶ Undvikande
 - ▶ Spänd, på sin vakt
- PTSD är kopplat till beroendesjukdom, 5 x vanligare
- För kvinnor dominerar sexuellt trauma

Social situation

Vanliga sociala problem

- Bostadsproblem
- Ekonomiska problem
- Problem i relationen till barnafadern
- Svagt socialt nätverk
- Sysselsättning

Patientfall

Ingen heterogen grupp....

Stella 32

- Sambo
- Inga barn tidigare
- Arbetar inom hotellbranschen
- Egen lägenhet
- Riskbruk av alkohol
- Ängsligt lagd
- Pappa hade alkoholberoende
- Ingen kontakt med socialtjänsten
- Kommer via sin MVC tidigt i graviditeten

Vanja 23

- Barnfadern häktad, tidigare dömd till längre fängelsestraff för bland annat rån
- Ett barn tidigare som omhändertagits
- Ej fulla betyg från grundskolan, inget arbete
- Bostadslös (bor fn hos sin mor)
- Kontakt med socialtjänsten för ekonomin
- Kontakt med beroendevården, panikångest, depression, PTSD?
- Blandberoende (ffa amfetamin men även alkohol)
- Kommer via sin MVC relativt sent i graviditeten

Stella 34

- Gift
- Två barn tidigare
- Utbildad ekonom
- Har egen bostad
- Ingen kontakt med socialtjänsten
- Periodiskt missbruk av lugnande
- Kommer via sin psykiater
- Har tidigare diagnosticerats med ätstörningar

Hur arbetar vi på RMT?

- Multidisciplinärt team
 - Barnmorska
 - Kurator
 - Psykiater med beroendespecialitet
 - Gynekolog
 - Barnläkare

Hur arbetar vi på RMT?

- Stöd till att avbryta graviditet
- Utökat mödravårdsprogram
- Utredning och behandling av psykisk hälsa
- Stöd i föräldrskapet
- Vid behov motivera till kontakt med socialtjänsten
- Samarbeta med slutenvård vid behov av avgiftning
- Samarbeta med metadon och subutexprogram
- Viss uppföljning efter graviditeten

Patientfall: exempel på åtgärder Stella 32:

- Okomplicerad graviditet. Är drogfri
- Utredning av psykisk hälsa; nedstämd, orolig GAD och PTSD. Sjukskrivs, tät kontakt kurator. Vill ej ha farmaka.
- Efter förlossning insatt på SSRI. Mer problem med GAD remitterad för behandling.

Vanja 23

- Motiveras till drogfriget, lämna urinscreening
- Motiveras till kontakt med socialtjänsten
- Motiveras att inte sluta med sin farmakologiska behandling för ångest och depression
- Pojkvännen agiterad, risk för våld
- Återfaller – orosanmälan socialtjänst

Stella 34

- Stöd att trappa ut bz. Tät kontakt BM
- Följa patientens psykiska hälsa. Tät kontakt psykiater
 - Motivera till farmakologisk behandling ångest, nedst. Bedöma suicidrisk
 - Sjukskrivning
- Träffa barnläkare. Info om risk påverkan väntade barnet. Motiveras till farmakologisk behandling.
- PÅ grund av viss förlossningsrädsla, bedömning gynekolog kring förlossningssätt.

Risker för det väntade barnet

- I kontakten med mödravården, framkommer ofta faktorer som indikerar att det väntade barnet kan komma att utsättas för risker:
- **kan vara minst lika allvarliga som exponering för narkotika.**
 - våld i familjen
 - allvarlig psykisk ohälsa hos modern och/eller barnafadern
 - pågående missbruk
 - kriminalitet..

Vid risk för omvårdnadssvikt

- Risk för att omsorgen om barnet inte kommer att vara tillräckligt god
- Barnet kan komma att försummas i olika grad.
- Inte sällan uttrycker även kvinnan själv oro för sin omsorgsförmåga

I dessa fall kan/bör socialtjänsten också kontaktas.

- Samarbete innan barnet är fött, ser väldigt olika ut och varierar även mellan stadsdelarna i Stockholm
- LVM används i praktiken i stort sett aldrig